

Fauna och flora inom undersökningsområde vid kvarteret Tippen

INNEHÅLL

Bakgrund	3
Beskrivning	3
Närområden och spridningsmöjligheter	11
Framlagda åtgärdsförslag	12
Områdets ekologiska värden	12
Möjligheter att bebygga området	12
Konsekvenser vid ett eventuellt byggande	12
Skadelindring och kompensation	13
Referenser	13
Bilagor	15

Figur 1. Skuggnäva, *Geranium pyrenaicum* (område 19). Foton där inte annat anges: Hans-Georg Wallentinus.

Framsida.

I mitten: ortofoto över det aktuella området.

Övre vänstra hörnet: Fjärilsrik kraftledningsgata vid Bilprovingen (omr. 1).

Övre högra hörnet: Gång- och cykelväg nära Örbyleden (omr. 4).

Nedre vänstra hörnet: Ängs- och ruderväxter nedanför Hökarängstoppen (omr. 19).

Nedre högra hörnet: Blåbärsbarrskog (omr. 12).

Figur 2. Kattuggla häckar i en holk inom området. Foto: Dan Andersson.

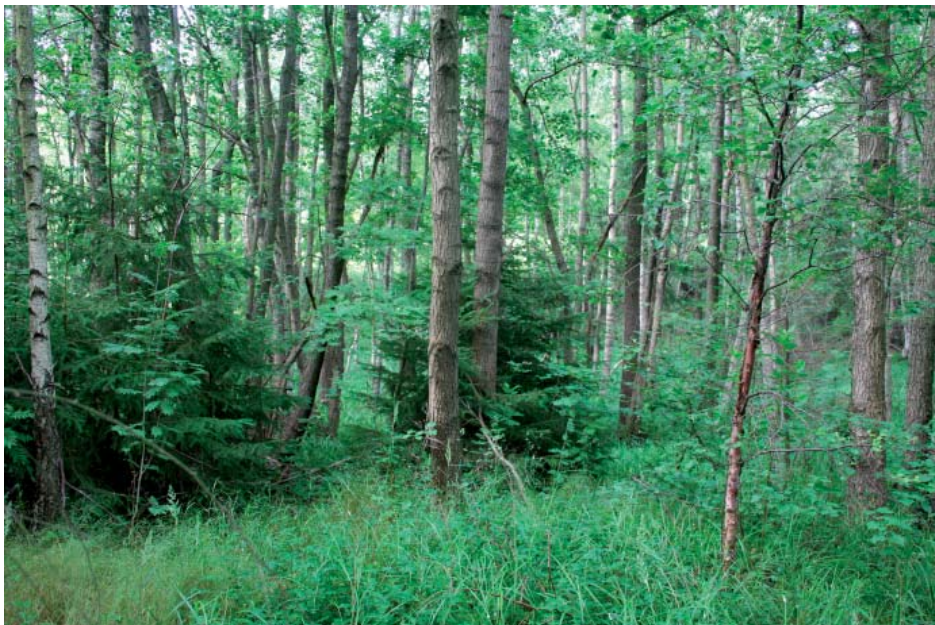
Figur 3. Bergknalle med berg i dagen (område 16).

Bakgrund

CONEC – konsulterande ekologer har fått i uppdrag av Rebecka Grönjörd vid Exploateringskontoret i Stockholms stad att bedöma i vilken grad de ekologiska förhållandena kan påverkas om naturområdet bebyggs.

Området utgör den nordligaste utlöparen av Fagersjöskogen och är beläget intill Hökarängstoppen. Exploateringskontoret har startat arbetet med en ny detaljplan för området då den gällande detaljplanen inte är aktuell samt att önskemål finns om att utveckla industriverksamheterna i området. Gränserna mot våtmarkerna i Fagersjöskogen och rekreationsområdet kring Högdalstopparna är särskilt känsliga och en dokumentation av naturvärdena bör därför göras.

Området har inventerats under juli - september. Inventeringen har omfattat kärlväxtflora, dagfjärilar, fåglar, groddjur och vattendjur. Arbetet har genomförts av Hans-Georg Wallentinus med hjälp av Margareta Friman Scharin, Friman Ekologikonsult, som har inventerat dagfjärilar och vattendjur,

Figur 4. Ung lövskog med uppväxande gran (område 18).

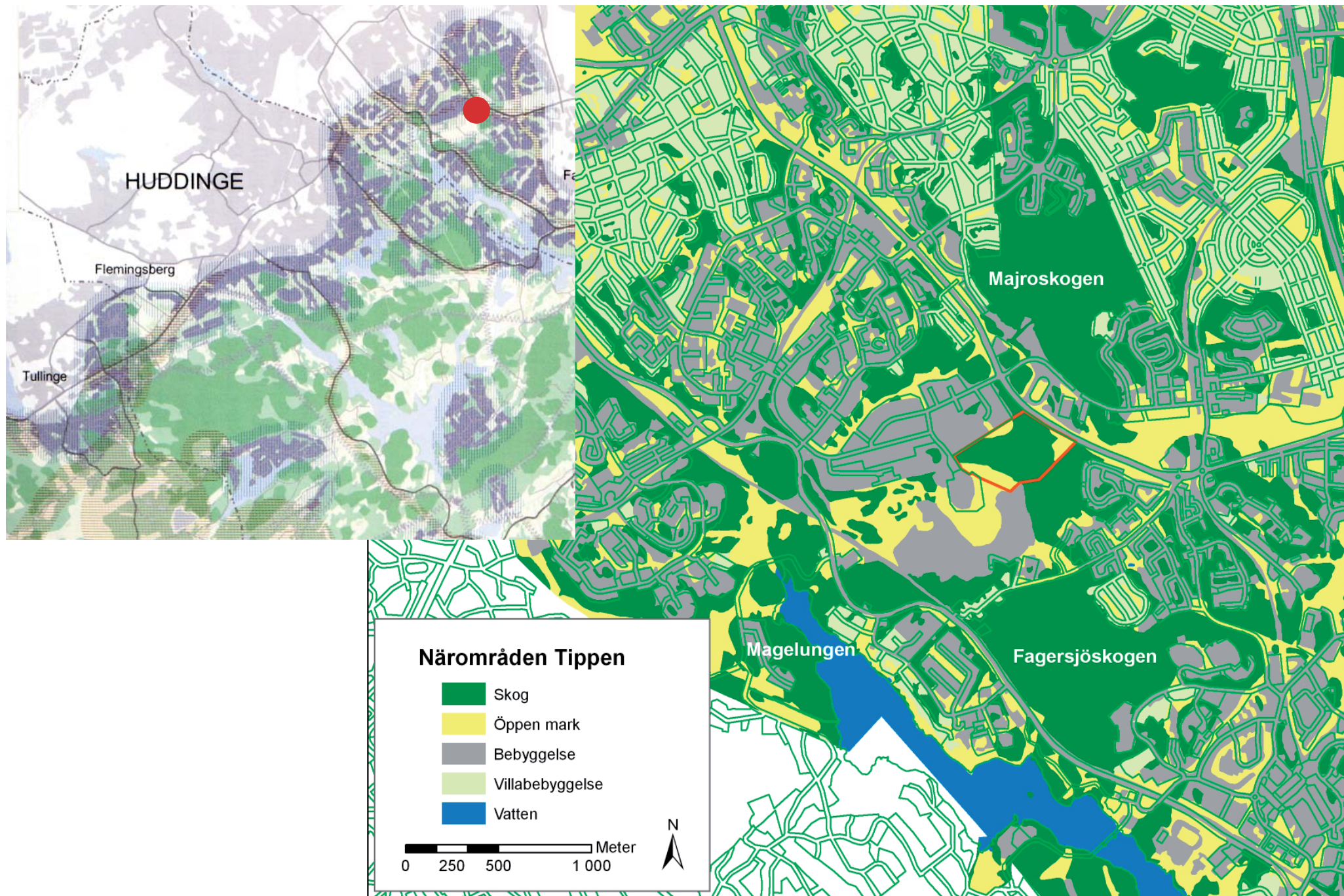
samt biologen Dan Andersson som har sammanställt egna observationer från ett flertal år. Dan Andersson bor strax intill området och besöker det ofta. Dessutom har information hämtats från bl.a. ArtArken och ArtDatabankens databas för fåglar, "Svalan", samt fjärilsuppgifter från Ahti Saarinen. Området har besökts 5 juli, 24 augusti, 5 september och 20 september. Litteraturuppgifter har även gått igenom för att komplettera bilden.

Beskrivning

Till området ansluter i sydväst Hökarängstoppen som också till viss del ingår i undersökningsområdet, i väster Fortums fjärrvärmecentral, i norr Bilprovningsgen och i öster Örbyleden. I sydost fortsätter skogsområdet med huvuddelen av Fagersjöskogen, men denna del ligger utanför det aktuella området.

Figur 5. Kraftledningsgata (område 17).

4 Figur 6. Omgivningarna kring Tippen. Källor: RTK 2004, resp. biotopkartan med pålagt vägnät.

Genom området löper två större kraftledningar i grovt sett sydost-nordvästlig riktning. Inom området finns såväl höjder som fuktiga eller våta sänkor.

Biotoper

Gökdalens våtmark ligger centralt i området och har en öppen vattenyta, även om den blir kraftigt överväxt under sommaren. Hökarängstoppen i sydväst har en närmast stäppartad vegetation med gräsdominans. Där finns en del buskar (t.ex. av släktet *Rosa*) och speciellt längst ned lövträd, i huvudsak vårtbjörk. Genom sin tyngd trycker tippen sannolikt upp en del vatten i Gökdalens våtmark, vilken vallades in för något år sedan för att ge en vattenspegel under större del av året än tidigare. Våtmarker av den här typen är ovanliga i trakten.

Lövskogsdominerade biotoper är förhärskande inom undersökningsområdet. Dessa biotoper är ofta friska till sin karaktär med mycket björk eller asp. Några ytor är till och med att karakterisera som lövkärr. En del av dessa är

Figur 7. Torr-frisk blandskog i norr (område 2).

rikare på klibbal som till exempel längs gångvägen öster om Gökdalens våtmark eller viden som i ett mindre område i öster, nära Örbyleden. Runt våtmarken finns lövträdsvegetation dominerad av asp.

Tallbevuxna områden finns framför allt i det nordvästra hörnet, på en höjdrygg utmed Örbyleden i nordost, samt i och väster om våtmarken. Det finns också några mindre partier inom undersökningsområdet med inslag av tall. I kraftledningsstråken har i varje fall i delen närmast Bilprovningen utvecklats till en friskängsvegetation som drar till sig fjärilar (omslaget, uppe till vänster). Den andra kraftledningsgatan är nyröjd (figur 5).

Figur 8. Sluttningen av Hökarängstoppen med gräs, ruderalväxter och Rosasnår. I bakgrunden värmeverkets skorsten (område 20).

Flora

Eftersom undersökningsområdet vid kvarteret Tippen innehåller många olika biotoper, från mycket torra till våta, medför det att artinnehållet blir stort. Till detta kommer en del trädgårdsflyktingar och ogräs. Genomgången 2007 visade inte på förekomst av några hotade arter, men våtmarksarter torde generellt sett vara ovanliga i denna del av kommunen.

I ArtArken finns en förekomst av svedjenäva noterad (2000). Arten är rödlistad i kategori NT. Förekomsten rapporteras från ett område med sluten lövskog (omr. 18), så noteringen är något förbryllande. Dan Andersson rapporterar dock såväl brandnäva som svedjenäva från Hökarängstoppen. I Gökdalens våtmark dominerar vattenbläddra eller mossan *Campylium polygamum*, spärrkrokmossa, de öppna vatten.

Figur 9. Under eftersommaren uttorkat videkärr (område 7).

Vattendjur i Gökdalens våtmark

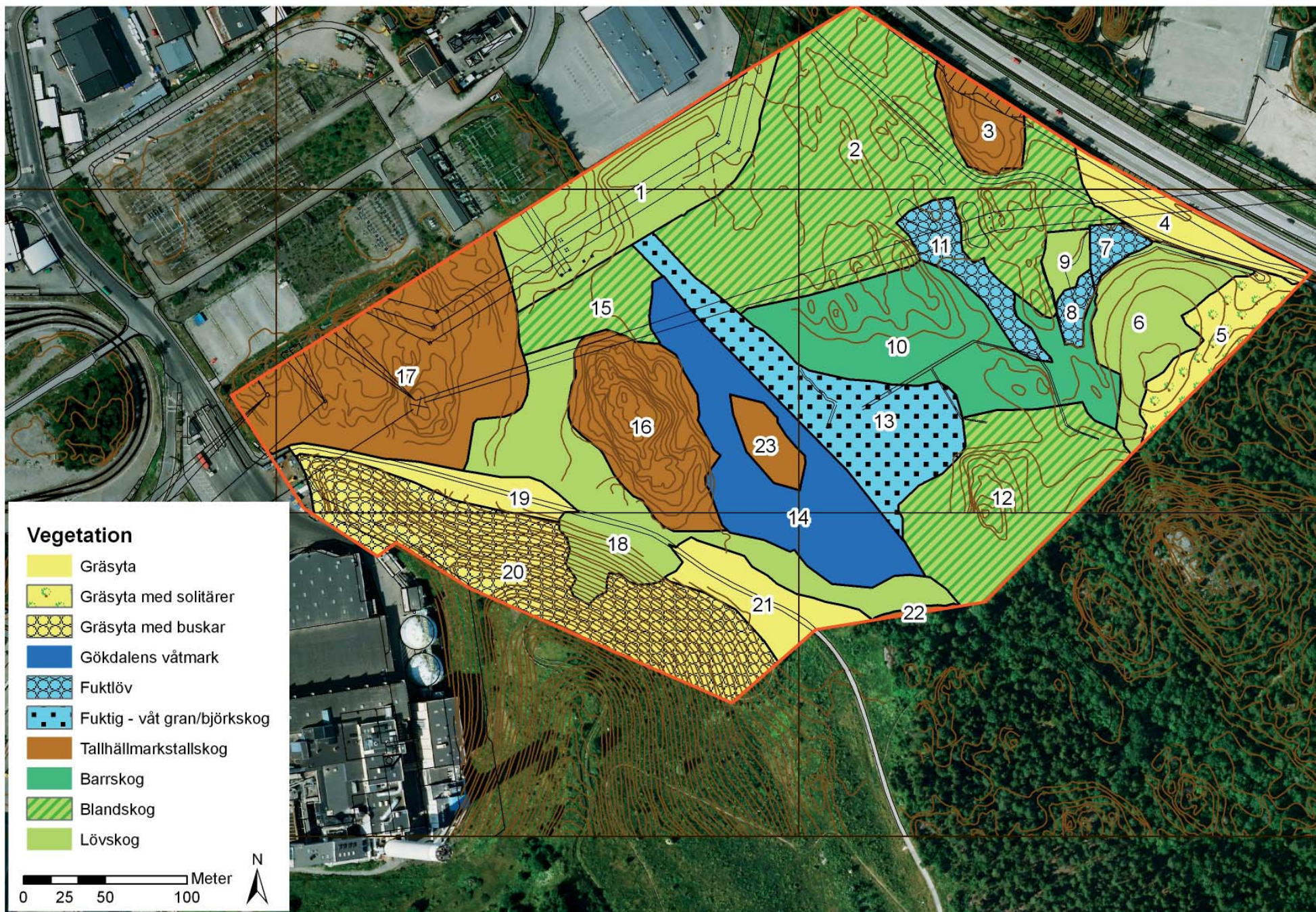
De vanligaste djuren är vattengråsuggor, *Asellus aquaticus* och posthorns-
snäckor, *Planorbis corneus* och *P. planorbis*. Dessutom påträffas ganska
många trollsländelarver, *Aeschna cyanea* och flicksländelarver, *Coenagrion
pulchellum/puella*, dammsnäckor, *Lymnea stagnalis*, skraddare och små buk-
simmare. Förutom ovan nämnda arter finns vattenscorpion, *Nepa cinerea* och
larver av vapenfluga *Stratiomys furcata*.

Grod- och kräldjur m.m.

Uppgifter om groddjur funna i området finns i Stockholms stad (1997, 1999),
samt Andersson (2007). Då groddjursinventeringen utfördes (Stockholms stad
1997) fanns vanlig groda, åkergroda och mindre vattensalamander i områ-
det. Större vattensalamander har rapporterats i Artarken så tidigt som 1960
men inte därefter. Enligt Andersson (muntl.) har snok blivit så vanlig att den

Figur 10. Del av Gökdalens våtmark (område 14). Foto: Margareta Friman Scharin.

Figur 11. Biotoper i det undersökta området vid kvarteret Tippen, karterade 2007.

antagligen nästan helt utrotat grodorna. På flera ställen i Gökdales våtmark påträffades i augusti yngel av vattensalamander, vilka bör ha varit yngel av mindre vattensalamander.

Som nämnts är snok vanlig i området, men några rapporter om huggorm finns inte. Skogsödla observerades under fältarbetet 2007.

Däggdjur

Genom att det finns samband med övriga delar av Fagersjöskogen, finns det också en del däggdjur inom det undersökta området. Igelkott har rapporterats till ArtArken 1997, men finns inte rapporterad därefter. Rådjur med kid har uppehållit sig i området under sommaren 2007 och grävling och räv har setts av närboende. Fälthare och ekorre reproducerar sig inom området (Dan Andersson, muntl.).

Figur12. Våtmark centralt i området. Har sannolikt varit en del av Gökdales våtmark innan vallbygget (område 13).

Fågelliv

För att vara ett så litet område är fågelfaunan påfallande rik. Det hänger naturligtvis ihop med att det finns förbindelse med Fagersjöskogens sydligare delar och att området kan ses som en "stepping stone" för fåglar på väg till eller ifrån andra gröna områden i trakten.

Det antal fågelarter som rapporterats från området är 52, varav hela 28 arter är troliga eller säkra häckfåglar (med den indelning som används i den nu pågående atlasinventeringen i Stockholms rapportområde). Utöver detta är tio arter rapporterade som möjliga häckare. Häckningskriterierna framgår av tabell 1.

Av rovfåglar häckar sparvhök i området. Undersökningsområdet ingår i jaktreviren för tornfalk och berguv som bor i anslutning till topparna. Kattuggla häckar i en holk i området. Större hackspett häckar och gröngöling och

Figur 13. Ung törnskata. Arten häckar i branten mot Hökarängstoppen. Foto: Dan Andersson.

Tabell 1. Häckningskriterier enligt metodik som används vid Atlasinventering av fågellivet i Stockholms rapportområde 2007-2011. Referens: <http://goto.glocalnet.net/gavia-stellata/atlasindex.htm>. Se vidare bilaga 2.

1	Observation under häckningstid	
2	Observation under häckningstid i lämplig biotop	möjlig häckning
3	Sjungande hane eller andra häckningslåten	
4	Par i lämplig häckningsbiotop	
5	Permanent revir	
6	Spel och lekar, parning	trolig häckning
7	Besök vid sannolikt bo	
8	Upprörd, varnande för ungar eller ägg i närheten	
9	Adult med ruvfläckar	
10	Bobygge, grävning eller uthackande av bohål	säker häckning
11	Avledningsbeteende, spelar skadad	
12	Använt bo påträffat	
13	Nyligen flygga ungar eller dunungar	
14	Vuxen fågel in/ut, till/från på sätt som visar att boet är bebott (höga bon, bohål, otillgängliga bon)	
15	Vuxen fågel med exkrementssäckar	
16	Vuxen fågel med föda till ungar	
17	Äggskal påträffade	
18	Bo där fågel setts ruvande	
19	Bo där ungar hörts	
20	Bo där ägg eller ungar setts	

Figur 14. Gärdsmyg. Arten häckar i rotvältor och liknande i området, t.ex. i område 2. Foto: Dan Andersson.

Figur 15. Sparvhök häckar inom området. Foto: Dan Andersson.

spillkråka (upptagen i EU:s habitatdirektiv) observeras då och då. Dock är inga av häckfåglarna rödlistade eller hotade.

Rörhöna är en regelbunden häckare i Gökdalens våtmark. Den nyligen genomförda regleringen har gynnat arten, som 2007 har fått fram två kullar. Så sent som i månadsskiftet augusti-september fanns därför förhållandevis små ungar i våtmarken.

Fjärilar

Dagfjärilar har inventerats 5 juli (H-G Wallentinus), 24 augusti (Margareta Friman Scharin), 5 september (Margareta Friman Scharin) och 20 september (H-G Wallentinus). Ahti Saarinen, som arbetar på Bilprovningen, har lämnat en lista på arter han funnit i området.

Den 5 juli var en vacker och varm dag. Fjärilar inventerades under hela dagen från ca kl 10 till 15 i samband med biotopkartering och påträffades främst i kraftledningsgatan vid Bilprovningen, i Hökarängstoppens sluttning och längs gångvägen intill Gökdalens våtmark. Området under kraftledningen var det

som var rikast på fjärilar. Här sågs luktgräsfjäril rikligt, hedblåvinge, puktörneblåvinge, ängssmygare (flera) samt mindre tåtelmygare. Rapsfjäril fanns spridd över samtliga lokaler där fjärilar över huvud taget fanns.

Den 24 augusti inventerades fjärilar kl. 12:30-15:30. Vädret var vackert och varmt, minst 22 grader, med växlande molnighet. Lokalen i kraftledningsgatan vid Bilprovningen hade mycket puktörneblåvingar (fyra ex infångades och artbestämdes) samt en del rapsfjärilar, en näselfjäril, en kålfjäril och en stor obestämd sliten pärlemorfjäril.

På lokalen i sluttningen från Hökarängstoppen observerades stora mängder rapsfjäril, enstaka kålfjärilar och en rovfjäril, samt en mindre, obestämd, pärlemorfjäril. I nordvästra hörnet av undersökningsområdet påträffades en kamgräsfjäril. I sydöstra hörnet observerades inte en enda fjäril.

Vid ett besök den 5:e september då det var vackert väder och svag vind noterades i kraftledningsgatan vid Bilprovningen och den asfalterade

Figur 16. Luktgräsfjäril (område 1).

Figur 17. Sexfläckig bastardsvärmare, område 21. Foto: Dan Andersson.

Figur 18. Hedblåvinge på humle-lusern (område 1).

Figur 19. Ängssmygare på blåeld (område 1).

promenadvägen nedanför tippen mest vitfjärilar; kålfjäril och rapsfjäril. Dessutom noterades då enstaka exemplar av amiral, tistelfjäril, näselfjäril och puktörneblåvinge.

Den 20 september sågs endast en rovfjäril trots vackert väder.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de funna fjärilarna tillhör den normala ängsfaunan i Stockholmsregionen. Dock har den rödlistade sexfläckiga bastardsvärmaren hittats i området 2007.

Närområden och spridningsmöjligheter

Tippenområdet ingår i ett större grönstråk som sträcker sig från Huddinge och Hanvedenkilen via Magelungen och Fagersjöskogen till Svedmyra via Majroskogen (se figur 6). På flera ställen är förbindelsen bruten av större eller mindre vägar samt av sjön Magelungen. Den barriär som är kraftigast i sammanhanget är Örbyleden.

På grund av staketen mot Örbyleden är det svårt för däggdjur att ta sig från Fagersjöskogen till Majroskogen och vice versa. För fåglar och flygande insekter bör det inte vara några problem (utom för tofsmes och entita, beroende på lång sträcka utan skyddande trädvegetation). Området ligger inte i den direkta spridningskorridoren mot Majroskogen, men kan säkert ha en funktion för spridning mot andra, små grönområden norrut och som ”bank” för arter på spridning. En ekodukt över Örbyleden omedelbart söder om det undersökta området skulle göra det betydligt enklare för landbunda djur att sprida sig mellan grönområdena.

Det finns mycket barrträd insprängt i skogsområdena, även om inte så mycket är ren barrskog. Sammanlagt mer än 25 ha blandskog medför att barrskogsmesar (tofsmes, talltita och i viss mån entita) kan förekomma, dock har bara tofsmes noterats. För att ett område ska betraktas som kärnområde behövs 200 ha. Det är osäkert om detta uppfylls, även om närliggande områden räknas in. Majroskogen skulle kunna vara ett viktigt område i detta sammanhang. Barrskogsinsekter kan troligen i begränsad omfattning föröka sig i området, då viss tillgång till död ved finns. Nyligen genomförda rensningar av kraftled-

ningsgatorna kan innebära att det tillfälligt blir mer lämpligt för skogsinsekter. I våtmarken och sumpskogen NO om våtmarken finns också en hel del död barrved. Inga barriärer existerar.

Det finns tämligen mycket lövskog, men en del av skogen utgörs av ung lövskog. Gökdalsdammen och andra våtmarker innehåller inslag av klibbal som kan vara lämplig för lövskogsmesar. Storleken är tillräcklig, särskilt om hela Fagersjöskogen räknas in. Området utgör ingen värdekärna (se föregående). De arter som skulle kunna gynnas av förekomsten av lövträd är entita och stjärtmes, men ingen av dem är rapporterad. Stora vägar är (som antytts) barriär för entita, i detta fall Örbyleden. För insekter är arealen tillräcklig, men det är tveksamt om det finns tillräckligt med död ved. Avståndet till närliggande områden är ingen barriär.

Ädellövskog saknas, även om det finns inslag av ädellövträd i området. Ett mindre område med hassel insprängd finns centralt i området. I ekinventeringen har området inte markerats.

Skogssambandet vad gäller ryggradsdjur (med ekorre som artexempel) är tillfredsställt. Ekorre har rapporterats som reproducerande i området. Tillsammans med Fagersjöskogen i övrigt ingår området i en värdekärna för däggdjur. Örbyleden är dock även i detta fall en barriär. För ”småkryp” krävs skog på mer än en hektar och detta uppfylls (gäller t.ex. landsnäckor), men som för många andra artgrupper är Örbyleden en barriär.

Våtmarkerna är tillräckligt stora för att tillåta våtmarksfauna att reproducera sig. Förutom Gökdalens våtmark finns sumpskog och videkärr i området. Återigen är Örbyleden en spridningsbarriär.

Gräsmark ska finnas inom en kilometers avstånd för att spridning av insekter ska fungera (brun gräsfjäril är typart). Detta krav är uppfyllt eftersom gräsmarkerna ansluter till gräs- och ruderatmark på Högdalstoppen och övriga toppar inom området. Att fjärilsfaunan är förhållandevis artrik med 27 arter dagfjärilar noterade understryker detta.

Igelkott är typart för kriteriet ”naturmark”. Undersökningsområdet uppfyller kraven, men igelkott har inte rapporterats sedan 1990-talet. Liksom för de andra grupperna finns vägbarriärer för denna fauna.

Sammanfattningsvis kan konstateras att områdets förhållandevis rika fågel-, dagfjärils- och däggdjursfauna till del möjliggörs av kontakten med de södra delarna av Fagersjöskogen och topparna, men att Örbyleden för nästan alla artgrupper är en markerad barriär. Detta är dock troligen mer hämmande för faunan i Majroskogen än för det undersökta området.

Framlagda åtgärdsförslag

I arbetsmaterialet ”Gröna samband i Söderort. GIS i utvecklingen av ekologiska planunderlag” beskrivs Fagesjöskogen och Majroskogen som kärnområden för arter bl.a. knutna till våtmarker, men där Örbyleden innebär en stark barriär. I rapporten föreslås följande riktlinjer/åtgärder för att stärka de biologiska sambanden:

- * Undvik ytterligare exploatering av mark i spridningsvägen. Stärk sambandet mellan Fagersjö- och Majroskogen; Skapa passage över/under Örbyleden.
- * Avveckla upplagsverksamheten nordväst om Gubbängens idrottsplats; Återställ/restaurera ursprungliga biotoper.
- * Skapa nya biotoper på strategiska platser, t.ex. vid den outnyttjade grusfotbollsplanen vid Mölndalsbackens slut.

I miljöförvaltningens rapport ”Biologisk utveckling av Stockholm - Förslag till åtgärder” (populärt kallad BUS) föreslås att ett naturutvecklingsområde skapas vid Högdalstopparna (förslag 47). Målet är att skapa ett område med koncentration av småbiotoper i form av stenrösen, åkerholmar, småvatten, slåtråde/harvade gräsytor m.m. Förslaget bygger på utredningen ”Högdalstopparna, ett grönt idéförslag” framtagna av Farsta stadsdelsförvaltning och Miljöförvaltningen år 2000. Gatu- och fastighetskontoret har låtit en examensarbetare utforma ett gestaltungs-förslag ”Det störda landet” år 2002 med förslag på åtgärder för området.

Ett politiskt intresse för att bevara grönområdena finns hos Farsta stadsdelsnämnd där ett förslag har lagts fram om att inrätta en ny nationalstadspark, Ekopark Syd, ”omfattande Majroskogen, förbi Gubbängens idrottsplats, Högdalstopparna, Fagersjöskogen, Snösätravägen, Högmora, Svartvik, Farstanäset, Magelungen och runt sjön där marken är tillgänglig”.

Områdets ekologiska värden

Områdets ekologiska värden ligger dels i att det är en del av ett mer omfattande grönstråk, dels förekomsten av Gökdalens våtmark som höjer områdets biologiska mångfald avsevärt. Som värd för hotade eller rödlistade arter har området troligen ingen betydelse. Notera dock förekomsten av sexfläckig bastardsvärmare.

Möjligheter att bebygga området

Rent bebyggelse-tekniskt kan i princip hela området bebyggas. Våtmarken och området närmast öster om detta kräver dock en hel del förstärkning och förbättring med tanke på det organogena underlaget. Hökarängstoppen bör också undvikas för att inte riskera att oönskade kemiska föreningar läcker ut.

Trafikmatning bör ske norrifrån för att inte onödigtvis försämra naturvärdena i resterande del av Fagersjöskogen.

De områden som skulle kunna användas för bebyggelse med minsta möjliga skada på naturvärdena är dels kraftledningsgatan längs området nordöstra sida, dels ett stråk längs Örbyleden.

Konsekvenser vid ett eventuellt byggande

Som redan konstaterats, har området ett värde som del av en mer sammanhängande spridningskorridor från marker på Södertörn till mer centralt liggande grönområden och parker. Det har också ett värde för den biologiska mångfalden i Stockholms södra delar.

Om hela området skulle bebyggas innebär det alltså en avsevärd försämring av den biologiska mångfalden. Mindre vanliga arter som sparvhök, kattuggla och rörhöna försvinner som häckare, våtmarksarterna kan inte finnas kvar, och fjärilsfaunan blir sannolikt utarmad (bara öppenmarksarter som kan leva på Hökarängstoppen blir kvar). Området försvinner som födosöksområde för berguv, tornfalk, räv, grävling och kanske flera arter.

Om bebyggelse tillkommer i det norra kraftledningsstråket är det mest fjärilsfaunan som påverkas negativt. Det ska dock påpekas att denna utbyggnad gör att buffertzonen mellan naturområden och bebyggelse flyttas i området, vilket kan medföra negativa effekter på några arter av arealsmässiga skäl. Samma sak gäller byggande längs Örbyleden, även om tillkommande bebyggelse kan tjäna som bullerskydd. Det har ovan påpekats att området inte ligger direkt i stråket mellan Majroskogen och södra delarna av Fagersjöskogen, men kan ha betydelse för spridning till mindre naturmarkspartier norr om undersökningsområdet och som födosöks- och rastplats för djur på väg mellan de olika grönstråken.

Utan att det ingår i uppdraget, har vi tyckt oss kunna konstatera att undersökningsområdet har ett mycket högt socialt värde. Det har nästan alltid varit människor ute och vandrat i området under inventeringsdagarna, ibland med hund, ibland med barnvagn. Många genar också genom området på cykel. Det är påtagligt att även de som arbetar i industriområdet i närheten verkar använda skogspartiet för rekreation, något som inte är så vanligt i industriområden.

De direkta konsekvenserna av ett byggande blir alltså att dessa värden minskar eller försvinner. Detta har i andra undersökningar visats kunna resultera i negativa socio-ekonomiska effekter och i förlängningen hälsoeffekter. Detta bör utredas separat.

Skadelindring och kompensation

Om alternativet att bygga i nuvarande kraftledningsgata och längs Örbyleden genomförs kan konsekvenserna något lindras av att kraftledningen inte flyttas utan förläggs under jord. Väg till bebyggelse vid Örbyleden bör förläggas mellan leden och bebyggelsen.

En kompensationsåtgärd mot uppkommen skada är att bygga en ekodukt över Örbyleden från Fagersjöskogen till Majroskogen.

Referenser

- Almlöf, A. 2004. *Miljöfaktorerers inverkan på bladmossor i Fagersjöskogen, Farsta, Stockholm*. Plant & Ecology 2004/9. Plant Ecology, Department of Botany, Stockholms University.
- Andersson, D. 2007. *Uppgifter om Tippenområdets biologiska värden*. Ekologigruppen Ekoplan AB.
2004. *Grönstrukturen i Stockholms stads del av Hanvedenkilen. Beskrivning av grönstruktur, samt bedömning av konsekvenser för naturvärden av föreslagen exploatering*. 2004-01-01.
- RTK 2004. *Hanvedenkilen*. Upplevelsevärden i Stockholmsregionens gröna kilar 7:2004. Regionplane- och trafikkontret.
- Stockholms stad 1995. *Stockholms ekologiska känslighet. Redovisning av ekologiskt särskilt känsliga områden*. Strategiska avdelningen januari 1995. Stadsbyggnadskontoret.
- Stockholms stad. 1997. *Groddjursinventeringen i Stockholm. Fältrapport av Mikael Norström*. Strategiska avdelningen 1997:3.
- Stockholms stad 1998. *Biotopkarta*.
- Stockholms stad. 1999. *Rapport från ArtArken - Stockholms artdataarkiv*. Miljöförvaltningen.
- Stockholms stad. 2002. Lars Berglund. *Gröna samband i Söderort. GIS i utvecklingen av ekologiska planunderlag*. Stadsbyggnadskontoret.
- Stockholms stad. 2003. *Biologisk utveckling av Stockholm. Förslag till åtgärder*. Miljöförvaltningen.
- Stockholms stad. 2007a. *Metodik för kartläggning av spridningsfunktioner inom Stockholms stad. Förslag till metodik, utarbetat med utgångspunkt från spridningssamband mellan Tyrestakilen och Årsta-skogen*. Exploateringskontoret 2007-02-22.
- Stockholms stad. 2007b. *Stockholms unika ekomiljöer - Förekomst, bevarande och utveckling*. Exploateringskontoret/Ekologigruppen remissupplaga maj 2007.

Bilagor: flora och fauna i undersökningsområdet

Bilaga 1 - Växter

Bilaga 2 - Vertebrater

Bilaga 3 - Evertebrater

Figur 20. Ekorre reproducerar sig inom området.
Foto: Dan Andersson.

Figur 21. Koltrast är en vanlig häckfågel i området. Foto: Dan Andersson.

Bilaga 1. Växter

Svenska	Latin		Träd	Buskar	Kommentar
Lönn	Acer	platanoides	X	X	
Tysklönn	Acer	pseudoplatanus		X	T
Al	Alnus	glutinosa	X	X	
Häggmispel	Amelanchier	spp.		X	T
Vårtbjörk	Betula	pendula	X	X	
Glasbjörk	Betula	pubescens	X	X	
Hassel	Corylus	avellana		X	
Oxbär	Cotoneaster	spp.		X	T
Hagtorn	Crataegus	spp.		X	
Brakved	Frangula	alnus		X	
En	Juniperus	communis		X	
Skogstry	Lonicera	xylosteum		X	
Mahonia	Mahonia	aquifolium		X	T
Gran	Picea	abies	X	X	
Tall	Pinus	sylvestris	X	X	
Asp	Populus	tremula	X	X	
Hägg	Prunus	padus		X	
Ek	Quercus	robur	X	X	
Pimpinellros	Rosa	pimpinellifolia		X	T
Vresros	Rosa	rugosa		X	T
Nypon	Rosa	spp.		X	
Hallon	Rubus	idaeus		X	
Sälg	Salix	caprea	X	X	
Knäckepil	Salix	fragilis	X		T
Jolster	Salix	pentandra	X		
Vide	Salix	spp.		X	
Druvfläder	Sambucus	racemosa		X	T
Rönn	Sorbus	aucuparia		X	

Svenska	Latin		Träd	Buskar	Kommentar
Oxel	Sorbus	intermedia		X	
Alm	Ulmus	glabra	X		
Fältskikt					
Rölleka	Achillea	millefolium			
Nysört	Achillea	ptarmica			
Kirskål	Aegopodium	podagraria			
Småborre	Agrimonia	eupatoria			
Brunven	Agrostis	canina			
Storven	Agrostis	gigantea			
Rödven	Agrostis	tenuis			
Daggkåpa	Alchemilla	spp.			
Löktrav	Alliaria	petiolata			
Backlök	Allium	oleraceum			
Vitsippa	Anemone	nemorosa			
Oxtunga	Anchusa	officinalis			
Hundkåx	Anthriscus	sylvestris			
Gråbo	Artemisia	vulgaris			
Majbräken	Athyrium	filix-femina			
Vägmålla	Atriplex	patula			
Sommargyllen	Barbarea	vulgaris			
Hundrova	Bryonia	alba			T
Ryssgubbe	Bunias	orientalis			
Piprör	Calamagrostis	arundinacea			
Grenrör	Calamagrostis	canescens			
Bergör	Calamagrostis	epigeios			
Ljung	Calluna	vulgaris			
Snårvinda	Calystegia	sepium			
Lomme	Capsella	bursa-pastoris			

Svenska	Latin		Träd	Buskar	Kommentar
Snårstarr	Carex	muricata			
Blekstarr	Carex	pallescent			
Slokstarr	Carex	pseudocyperus			V
sterila starr-tuvor	Carex	sp.			
Fiskmålla	Chenopodium	polyspermum			
Parksallat	Cicerbita	macrophylla			DA
Åkertistel	Cirsium	arvense			
Kärrtistel	Cirsium	palustre			
Liljekonvalje	Convallaria	majalis			
Åkervinda	Convolvulus	arvensis			
Klasefibbla	Crepis	praemorsa			
Hundäxing	Dactylis	glomerata			
Morot	Daucus	crota			
Tuvtåtel	Deschampsia	cespitosa			
Kruståtel	Deschampsia	flexuosa			
Stillfrö	Descurainia	sophia			
Skogsbräken	Dryopteris	carthusiana			
Träjon	Dryopteris	filix-mas			
Blåeld	Echium	vulgare			
Kvickrot	Elytrigia	repens			
Mjölkört	Epilobium	angustifolium			
Bergdunört	Epilobium	montanum			
Ängsfräken	Equisetum	pratense			
Skogsfräken	Equisetum	sylvaticum			
Åkerbinda	Fallopia	convolvulus			
Fårsvingel	Festuca	ovina			
Ängssvingel	Festuca	pratensis			
Rödsvingel	Festuca	rubra			
Älgört	Filipendula	ulmaria			

Svenska	Latin		Träd	Buskar	Kommentar
Parksmultron	Fragaria	moschata			T
Smultron	Fragaria	vesca			
Dån	Galeopsis	sp.			
Stormåra	Galium	album			
Vattenmåra	Galium	palustre			
Svedjenäva	Geranium	bohemicum			Art-Arken 2000
Skuggnäva	Geranium	pyrenaicum			
Midsommarblomster	Geranium	sylvaticum			
Nejlikrot	Geum	urbanum			
Jättegröe	Glyceria	maxima			V
Jätteloka	Heracleum	mante-gazzianum			T
Gråfibbla	Hieracium	pilosella			
Skogsfibblor	Hieracium	sect. Hieracium			
Fyrkantig johannesört	Hypericum	maculatum			
Äkta johannesört	Hypericum	perforatum			
Ryltåg	Juncus	articulatus			
Vägtåg	Juncus	bufonius			
Veketåg	Juncus	effusus			
Harkål	Lapsana	communis			
Gökärt	Lathyrus	linifolius			
Vätteros	Lathraea	squamaria			DA
Korsandmat	Lemna	trisulca			V
Gulsporre	Linaria	vulgaris			
Rajgräs	Lolium	perenne			T

Svenska	Latin		Träd	Buskar	Kommentar
Käringtand	Lotus	corniculatus			
Lupin	Lupinus	polyphyllus			T
Knippfryle	Luzula	campestris			
Vårfryle	Luzula	pilosa			
Penningblad	Lysimachia	nummularia			
Praktlysing	Lysimachia	punctata			T
Topplösa	Lysimachia	thyrsiflora			
Strandlysing	Lysimachia	vulgaris			
Gatkamomill	Matricaria	matricarioides			
Humlelusern	Medicago	lupulina			
Ängskovall	Melampyrum	pratense			
Vit sötväppling	Melilotus	albus			
Skogssallat	Mycelis	muralis			
Åkerförgätmigej	Myosotis	arvensis			
Hårslinga	Myriophyllum	alterniflorum			V, DA
Kransslinga	Myriophyllum	verticillatum			V
Nattljus	Oenothera	biennis			
Björkpyrola	Orthilia	secunda			
Palsternacka	Pastinaca	sativa			
Bitterpilört	Persicaria	hydropiper			
Pilört	Persicaria	lapathifolia			
Timotej	Phleum	pratense			
Bladvass	Phragmites	australis			V
Groblad	Plantago	major			
Vitgröe	Poa	annua			
Berggröe	Poa	compressa			
Ängsgröe	Poa	pratensis			
Kärrgröe	Poa	trivialis			

Svenska	Latin		Träd	Buskar	Kommentar
Blågull	Polemonium	caeruleum			T?
Trampört	Polygonum	aviculare			
Stensöta	Polypodium	vulgare			
Femfingerört	Potentilla	argentea			
Blodrot	Potentilla	erecta			
Revfingerört	Potentilla	reptans			
Örnbräken	Pteridium	aquilinum			
Klockpyrola	Pyrola	media			
Smörblomma	Ranunculus	acris			
Ältranunkel	Ranunculus	flammula			
Revsmörblomma	Ranunculus	repens			
Stenbär	Rubus	saxatilis			
Krusskräppa	Rumex	crispus			
Bergmynta	Satureja	vulgaris			
Säv	Schoenoplectus	lacustris			V
Skogssäv	Scirpus	sylvaticus			
Klibbkorsört	Senecio	viscosus			
Åkersenap	Sinapis	arvensis			
Besksöta	Solanum	dulcamara			
Kanedensiskt gullris	Solidago	canadensis			T
Gullris	Solidago	virgaurea			
Stor igelknopp	Sparganium	erectum			V, MFS
Grässtjärnblomma	Stellaria	graminea			
Renfana	Tanacetum	vulgare			
Maskros	Taraxacum	sect.			
Ängshaverrot	Tragopogon	pratensis			

Svenska	Latin		Träd	Buskar	Kommentar
Harklöver	Trifolium	arvense			
Alsikeklöver	Trifolium	hybridum			
Skogsklöver	Trifolium	medium			
Rödklöver	Trifolium	pratense			
Vitklöver	Trifolium	repens			
Baldersbrå	Tripleurospermum	perforatum			
Tussilago	Tussilago	farfara			
Bredkaveldun	Typha	latifolia			V
Brännässla	Urtica	dioica			
Vattenbläddra	Utricularia	vulgare			V
Blåbär	Vaccinium	myrtillus			
Lingon	Vaccinium	vitis-idaea			
Läkevänderot	Valeriana	officinalis			
Teveronika	Veronica	chamaedrys			DA
Ärenpris	Veronica	officinalis			
Kräkvicker	Vicia	cracca			
Duvvicker	Vicia	hirsuta			
Skogsviol	Viola	riviniana			

X = förekomst

V = i vatten

T = trädgårdsflykting

OBSERVATÖRER

MFS = Margareta Friman Scharin

DA = Dan Andersson

övr: H-G Wallentinus

Figur 22. Snok intill Gökdalsdammen. Foto: Dan Andersson.

Bilaga 2. Vertebrater

FÅGLAR	Latin	Häckningskriterier	Rapportår	Rapportör, m.m.
sparvhök	Accipiter nisus	sh 20	2005	
rörsångare	Acrocephalus scirpaceus	mh 3	2007	
sånglärka	Alauda arvensis	sh	1987	UM
gräsand	Anas platyrhynchos	sh 20	2007	
ängspiplärka	Anthus pratensis	th	1987	UM
tornseglare	Apus apus	mh 2	2007	besöker regelbundet området
gråhäger	Ardea cinerea	obs.	2007	
berguv	Bubo bubo	obs.	2007	ropar på hökarängstoppen, födosöker regelbundet inom området
lappsparv	Calcarius lapponicus	rast	år?	DA
steglits	Carduelis carduelis	sh	1997	Artarken
grönfink	Carduelis chloris	mh 5	2007	HGW, MFS
trädkrypare	Certhia familiaris	sh 20	2007	
skogsduva	Columba oenas	th 7	2006	
ringduva	Columba palumbus	sh 20	2007	
kråka	Corvus corone cornix	obs.	2007	MFS
hussvala	Delichon urbica	mh 2	2007	besöker området regelbundet
st. hackspett	Dendrocopos major	sh 20	2007	
spillkråka	Dryocopus martius	mh 4	2007	
rödhake	Erithacus rubecula	sh 20	2007	

tornfalk	Falco tinnunculus	mh 2	2007	paret från Fagersjötoppen
svartvit flugsnappare	Ficedula hypoleuca	sh 20	2006	
bofink	Fringilla coelebs	sh 20	2007	
rörhöna	Gallinula chloropus	sh 20	2007	Har gynnats positivt av det högre vattenståndet
nötskrika	Garrulus glandarius	sh 18	2007	
gråtrut	Larus argentatus	förbifl.	2007	HGW
fiskmås	Larus canus	förbifl.	2007	HGW
silltrut	Larus fuscus	mh 2	2007	häckar vid bilprovn., födosöker över området
blåhake	Luscinia svecica	obs.	2007	
sädesärsla	Motacilla alba	sh 13	2007	
grå flugsnappare	Muscicapa striata	mh 5	2007	MFS
blåmes	Parus caeruleus	sh 20	2007	
tofsmes	Parus cristatus	obs.	2007	
talgoxe	Parus major	sh 20	2007	
fasan	Phasianus colchicus	sh 20	2007	besöker kanten mot rodelbanan regelbundet
lövsångare	Phylloscopus trochilus	sh 20	2007	
gransångare	Phylloscopus colybita	obs.	2007	
skata	Pica pica	obs.	2007	MF

gröngöling	<i>Picus viridis</i>	th, mh 2	1997, 2007	
kungsfågel	<i>Regulus regulus</i>	mh 4	2007	
morkulla	<i>Scolopax rusticola</i>	th 6	2005	spel som fortsätter mot Majroskogen
nötväcka	<i>Sitta europaea</i>	sh 13	2007	
kattuggla	<i>Strix aluco</i>	sh 17	2006	
svarthätta	<i>Sylvia atricapilla</i>	mh 4	2007	
trädgårds- sångare	<i>Sylvia borin</i>	mh 5	2007	
törnsångare	<i>Sylvia communis</i>	sh 20	2007	
ärtsångare	<i>Sylvia curruca</i>	mh 3	2007	
gärdsmyg	<i>Troglodytes troglodytes</i>	sh 20	2007	
rödvingetrast	<i>Turdus iliacus</i>	sh 10	2007	
koltrast	<i>Turdus merula</i>	sh 20	2007	
taltrast	<i>Turdus philomelos</i>	th 7	2007	
björktrast	<i>Turdus pilaris</i>	sh 20	2007	
dubbeltrast	<i>Turdus viscivorus</i>	mh 3	2007	
GRODDJUR				
Åkergröda	<i>Rana arvalis</i>	lek- lokal	2002	ArtArken. Nu- mera fåtalig eller utrotad (DA)
Vanlig gröda	<i>Rana temporaria</i>	lek- lokal	2002	ArtArken. Nu- mera fåtalig eller utrotad (DA)
Större vatten- salamander	<i>Triturus cristatus</i>	förm. lek- lokal	1960	ArtArken

Mindre vatten- salamander	<i>Triturus vulgaris</i>	lek- lokal	2002, 2007	ArtArken, DA, MFS
ORMAR, ÖDLOR				
Skogsödla	<i>Lacerta vivipara</i>	obs.	2002, 2007	ArtArken, MFS
Snok	<i>Natrix natrix</i>	reprod. lokal	2002, 2007	ArtArken, DA
DÄGGDJUR				
Vattensork	<i>Arvicola terrestris</i>	obs.	2005	
Rådjur	<i>Capreolus capreolus</i>	reprod. lokal?	2007	MFS (get med kid)
Igelkott	<i>Erinaceus europaeus</i>	obs.	1997	ArtArken
Fälthare	<i>Lepus europaeus</i>	reprod. lokal	2007	
Grävling	<i>Meles meles</i>	obs.	2006	gryt i Fager- sjöskogen, kommer förbi på födosök
Ekorre	<i>Sciurus vulgaris</i>	reprod. lokal	2007	
Räv	<i>Vulpes vulpes</i>	obs.	2007	

UPPGIFTSLÄMNARE:

UM = Ulla Mörtberg gm Artarken

MFS = Margareta Friman Scharin

HGW = H-G Wallentinus

DA = Dan Andersson (även samtliga observationer utan angiven rapportör)

mh = möjlig häckning, th = trolig häckning, sh = säker häckning
(se vidare tabell 1)

Bilaga 3. Evertebrater

Latin	Svenska	Obs 07-07-05/ HGW	Obs 07-08-24/ MFS	Obs 07-09-05/ MFS	Andrahands- uppgifter
Dagfjärilar					
<i>Aglais urticae</i>	Nässelfjäril		X	X	AS
<i>Agrynnis adippe</i>	Skogspärlemofjäril				AS, DA
<i>Agrynnis aglaja</i>	Ängspärlemofjäril				AS
<i>Anthocharis cardamines</i>	Aurorafjäril				AS
<i>Aphantopus hyperantus</i>	Luktgräsfjäril	X			
<i>Argynnis paphia</i>	Silverstreckad pärlemofjäril				AS, DA
<i>Boloria euphrosyne</i>	Prydlig pärlemofjäril				AS
<i>Celastrina argiolus</i>	Tosteblåvinge				AS
<i>Coenonympha arcania</i>	Pärlgräsfjäril	X			
<i>Coenonympha pamphilus</i>	Kamgräsfjäril		X		
<i>Goneopteryx rhamni</i>	Citronfjäril				AS
<i>Inachis io</i>	Påfågelöga				AS, DA
<i>Issoria lathonia</i>	Storfläckig pärlemofjäril				AS, DA
<i>Melitaea athalia</i>	Skogsnätfjäril				AS
<i>Neozephyrus querqus</i>	Eksnabbvinge				AS
<i>Nymphalis antiopa</i>	Sorgmantel				AS, DA
<i>Ochlodes sylvanus</i>	Ängssmygare	X			
<i>Pieris brassicae</i>	Kålfjäril		X	X	AS
<i>Pieris napi</i>	Rapsfjäril	X	X	X	AS
<i>Pieris rapae</i>	Rovfjäril		X	X	AS
<i>Plebejus idas</i>	Hedblåvinge	X			
<i>Polygonia c-album</i>	Vinbärsfuks				AS
<i>Polyommatus icarus</i>	Puktörneblåvinge	X	X	X	
<i>Thymelicus lineola</i>	Mindre tätelsmygare	X			
<i>Vacciniina opilete</i>	Violett blåvinge				AS
<i>Vanessa atlanta</i>	Amiral			X	AS
<i>Vanessa cardui</i>	Tistelfjäril			X	AS, DA

Latin	Svenska	Obs 07-07-05/ HGW	Obs 07-08-24/ MFS	Obs 07-09-05/ MFS	Andrahands- uppgifter
<i>Zygaena filipendulae</i>	Sexfläckig bastardsvärmare				2007, DA
Övriga fjärilar					
<i>Catocala fraxini</i>	Blåbandat ordensfly				AS
<i>Cucullia absinthii</i>	Absintkapuschongfly				AS
<i>Cucullia lactucae</i>	Blågrått kapuschongfly				AS
<i>Hyles gallii</i>	Brunsprötdad skymningssvärmare				2006, DA
<i>Noctua pronuba</i>	Allmänt bandfly				2007, DA
<i>Nonagria typhae</i>	Kaveldunsrörfly				AS

Vattenevertebrater		Obs 07-09-05/ MFS	Andrahands- uppgifter från DA
<i>Limnephilus</i> sp.	nattslända/ "husmask"	larv	
<i>Aeschna cyanea</i>	blågrön mosaikslända	larver	
<i>Orthetrum cancellatum</i>	stor blåtrollslända		adulta
<i>Libellula depressa</i>	bred trollslända		adulta
<i>Coenagrion pulchellum</i> / puella	blå flickslända=Mörk U-flick- slända / Ljus U-flickslända	larver	
<i>Stratiomys furcata</i>	vapenfluga	larver	
<i>Nepa cinerea</i>	klodyvel/vattenscorpion	adult	
Corixidae	buksimmare	adulta	
Gerriidae	skraddare	adulta	
Dytiscidae	dykare		adulta
<i>Asellus aquaticus</i>	vattengråsuggor	X	
<i>Lymnea stagnalis</i>	stor dammsnäcka	X	
<i>Planorbis corneus</i>	stor posthornsnaäcka	X	
<i>Planorbis planorbis</i>	ovalmunnad posthornsnaäcka	X	
Övriga evertebrater			
<i>Omocestus viridulus</i>	Grön ängsgräshoppa	2007 HGW	

UPPGIFTSLÄMNARE

MFS = Margareta Friman Scharin

DA = Dan Andersson

AS = Ahti Saarinen

HGW = H-G Wallentinus